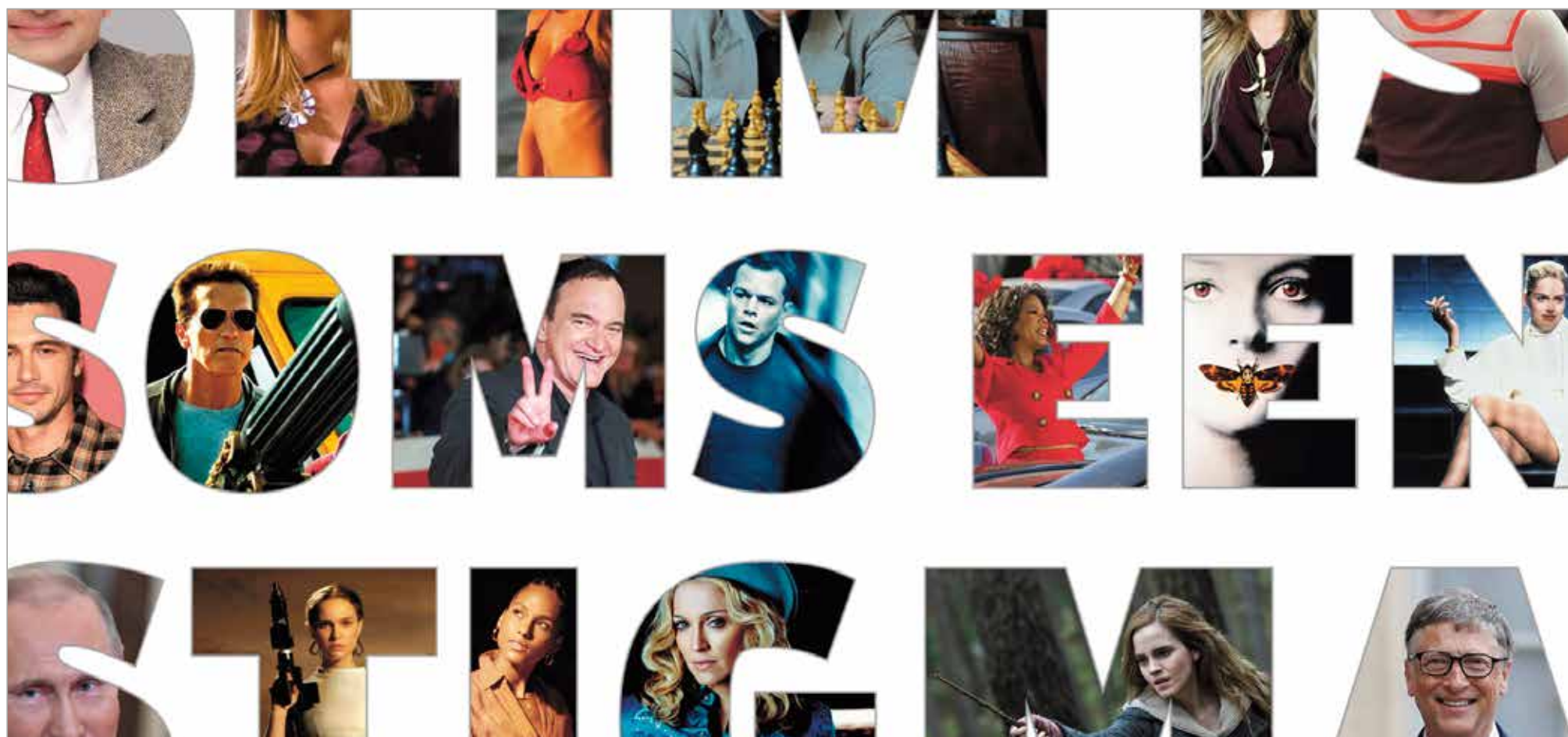

Weggestuurd Maar
waarom is hij niet
ontslagen?

3

Een geheugen van 100.000 terabyte

Hoogbegaafd zijn is heus niet altijd een pretje, zeggen experts en studenten.
'Als je je zes uur per dag te pletter verveelt, word je daar geen beter mens van'

7

Verwarring aan het front Doordat er steeds meer drones worden gebruikt in oorlogen ontstaat er soms twijfel op het slagveld: van wie is welk wapen? 'Met een paar clicks koopt IS ze bij Amazon of AliExpress'

12

Bedreigingen 'Wetenschappers
moeten zich blijven uitspreken'

4

10

Tekort aan huisartsen Deze
medici willen het wél worden

Tekorten bij Rechten, maar dat is ‘niets om van te schrikken’

De faculteit Rechten gaat de komende jaren flink in het rood staan, blijkt uit de nieuwe begroting. Het faculteitsbestuur geeft bewust meer uit om de reserves flink te verminderen. ‘Meer besteden leidt tot minder werkdruk en meer werkgeluk.’

DOOR VINCENT BONGERS

Het college van bestuur vindt dat de faculteiten te veel financiële reserves hebben. Dat geld moet eigenlijk grotendeels naar onderwijs, onderzoek en het verminderen van de torenhogewerkdruk gaan. Het college wil dat faculteiten een maximale reserve van tien procent op hun omzet aanhouden. De faculteit Rechten zit daar ver boven, bleek maandag tijdens de faculteitsraadsvergadering waar de begroting voor de komende jaren werd besproken.

‘We hebben ongeveer 13,6 miljoen euro aan reserves’, zei Mirjam Sombroek, de portefeuillehouder bedrijfsvoering van het faculteitsbestuur. ‘De opdracht van het college van bestuur is dat wij voor 2027 die reservepositie terugbrengen tot tien procent van de jaarlijkse omzet van ongeveer 50 miljoen euro. Dus we moeten naar een reserve van rond de 5 miljoen euro. Hoe gaan we dat doen?’

De faculteit maakt bestedingsplannen om een deel van de reserves uit te geven, vertelde Sombroek. ‘In de begroting voor de komende jaren staan dan ook negatieve resultaten. Dat doen we dus bewust, het is niet iets om van te schrikken.’

Voor 2023 noteert de faculteit door de extra investeringen een tekort van ruim 1,3 miljoen euro. Het jaar daarop loopt dat op naar bijna 1,8 miljoen, en in 2025 gaat het om meer dan 2 miljoen euro. ‘Wat is de ratio van het college om de reserves terug te brengen naar tien procent?’, vroeg personeelsraadslid Cees de Groot. ‘We zeggen tegen het college dat we enorm veel onderwijs geven en dat de werkdruk zo hoog is’, reageerde Sombroek. ‘De te-rechte reactie van het college is dan: “Wat doen jullie dan met de reserves? Die liggen al jaren op de plank, waarom besteden jullie die niet?”’

Ook is de onderhandelingspositie van het college met de overheid zwak ‘als je om geld vraagt terwijl er nog flinke reserves zijn’. Het idee was altijd om wat voorzichtig te begroten maar ‘we hebben het voorzichtigheidsbeginsel losgelaten’.

Afdelingen vinden het spannend om meer geld uit te geven, vertelde Sombroek. ‘Het idee van een afdelingsvoorzitter is: “Stel dat het niet goed gaat, dan ben ik daar verantwoordelijk voor.” Wij roepen de afdelingsvoorzitters en de wetenschappelijk directeuren op om die uitgaven toch te doen.’

Het bestuur steunt hen. ‘We doen het met elkaar. Paniek is niet nodig als een afdeling in de min schiet.’

Een van de uitgangspunten van de bestedingsplannen is dat ze moeten ‘leiden tot werkdrukvermindering en meer werkge-luk’, aldus de begroting. In het stuk staan al een aantal ideeën. Zo komt er extra geld voor *blended* onderwijs. Dat krijgt de vorm van het ‘beschikbaar stellen van de juiste ICT-middelen en ondersteunend personeel’. Verder is er een bedrag gereserveerd voor het vergoeden van gastdocenten en het opzetten van docent-pools die bij piekdrukten kunnen worden ingezet.

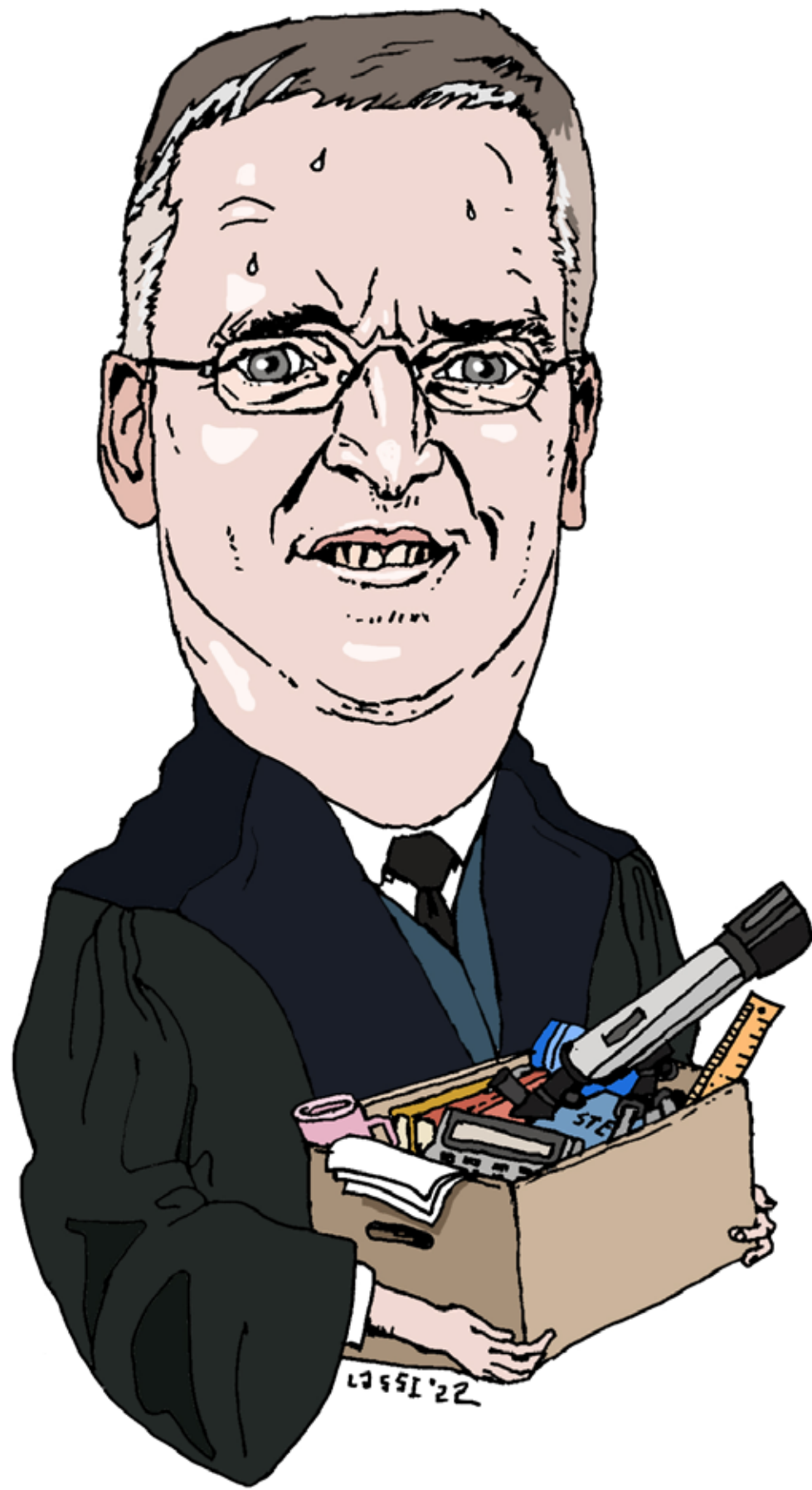
Ook komt er meer geld voor onderzoek. Bijvoorbeeld voor afdelingsoverschrijdende initiatieven, waaronder meer PhD-plekken voor interdisciplinair onderzoek.

Sombroek vertelde dat er ook al een aantal maatregelen zijn genomen om de werkdruk te verminderen. Er komt meer ondersteunend personeel bij. ‘Op instituten was er op 11 fte wetenschappelijk personeel één secretaresse. Die verhouding wordt negen om één. We hebben ook gekeken naar de positie van de instituutskoördinatoren en die per instituut verhoogd van 1 naar 1,2 fte.’

Nog los van de bestedingsplannen gaat de faculteit de stafafdelingen versterken. Het Cleveringa Instituut, dat verantwoordelijk is voor de kwaliteit van het onderwijs, krijgt er bijvoorbeeld 8 fte bij. Sombroek legde verder uit dat lang niet al het geld dat van de overheid komt vrij inzetbaar is voor de faculteit. Er zijn steeds meer zogeheten geoormerkte gelden waarmee Den Haag het beleid van de universiteiten wil sturen. ‘Bijvoorbeeld de sectorplannen, en een *hot item*: de starters- en stimuleringsbeurzen van minister Dijkgraaf.’

De faculteit ontvangt per jaar gemiddeld 3,3 miljoen euro aan deze beurzen. De minister wil dat de startersbeurzen gaan naar jonge onderzoekers die aan het begin van hun loopbaan staan. Daar is veel kritiek op en de faculteit Archeologie is van plan om de beurzen aan groepen onderzoekers te verstrekken en niet aan individuen. Over wat Rechten gaat doen met de beurzen is nog geen besluit genomen.

‘Bij dit wangedrag past ontslag’

Hoogleraar sterrenkunde Tim de Zeeuw is weggestuurd na ernstig grensoverschrijdend gedrag, maar niet ontslagen. Waarom niet? ‘Wetenschappelijke statuur is geen vrijbrief voor welk wangedrag dan ook.’

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN
BEELD SILAS.NL

‘Diepbedroefd’, was bestuursvoorzitter Annetje Ottow toen ze hoorde over het gedrag van hoogleraar sterrenkunde Tim de Zeeuw, die jarenlang een ‘stelsmatig patroon van zwartmaken, machtsmisbruik, genderdiscriminatie, onbeschoft gedrag, kleineren in het openbaar’ vertoonde, ‘opmerkingen met seksuele lading’ maakte, en minimaal één medewerker ‘ongewenst lichamelijk benaderde’.

Hij is ‘never nooit’ meer welkom, aldus Ottow. Ze ‘ge-neert zich kapot’ dat dit kon gebeuren, en ‘voelde het in haar tenen’ toen ze hoorde hoe zwaar de klagers het hebben gehad. In andere woorden: wat De Zeeuw deed, is volkomen onacceptabel. Maar hem ontslaan, dát doet het bestuur niet. ‘Omdat de wetenschappelijke kwaliteit van deze hoogleraar buiten kijf staat, is er geen enkele aanleiding om hem het professoraat te ontnemen’, zei Ottow tegen *Mare*. Vanwege ‘arbeidsrechtelijke omstandigheden’, zei ze tegen *NRC*.

Maar als dit wangedrag niet genoeg is om een hoogleraar de laan uit de sturen, wat dan wel?

‘Bevreemdend’, vindt Leids hoogleraar arbeidsrecht Stefan Sagel, tevens partner bij advocatenkantoor De Brauw Blackstone Westbroek. Hij was niet betrokken bij deze casus, maar heeft als advocaat vaak soortgelijke zaken behandeld en ook gepubliceerd over de arbeidsrechtelijke aspecten van grensoverschrijdend gedrag. Als buitenstaander valt hem op dat er ‘enige mismatch is tussen wat er in de krant wordt gezegd, namelijk dat het gedrag volstrekt ontoelaatbaar is, en de reactie. Als het zo erg is, dan hoort daar eigenlijk ontslag bij.’

De wetenschappelijke kwaliteit is geen reden om iemand hoogleraar te laten blijven. ‘Sterker nog: als je het mij vraagt, mag je leidinggevendens langs een strengere lat leggen. De voorbeeldfunctie van een hoogleraar gaat niet alleen over wetenschappelijke integriteit, maar ook over hoe je met mensen omgaat. Het argument dat hij zo’n eminente wetenschappelijke statuur heeft, is geen vrijbrief voor wat voor wangedrag dan ook. Dat is juist vaak het probleem met dit soort zaken. Sommige mensen denken zich op een gegeven moment van alles te kunnen veroorloven, omdat ze op inhoudelijk gebied uitmuntende prestaties leveren en zich daardoor onaantastbaar wanen.’ Sagel benadrukt dat hij niet achter de schermen heeft meegekeken, maar wil wel een gefundeerde gok doen naar de beweegredenen.

Op één: ‘Het zou kunnen dat de universiteit huiverig was om naar het zwaarste wapen te grijpen, en het risico te lopen dat de rechter besluit dat ze ontslagvergoeding moet betalen.’

Als De Zeeuw wordt ontslagen, bepaalt de rechter namelijk of zijn gedrag alleen ‘verwijtbaar’, of ‘ernstig verwijtbaar’ is. Een duur woordje verschil, want alleen bij ‘ernstig verwijtbaar’ gedrag verliest de ontslagene recht op transitievergoeding, à maximaal een jaarsalaris.

Voor een hoogleraar is dat al snel anderhalve ton. Maar de rechtspraak is op dit vlak niet eenduidig. ‘Niet alle rechters vinden dat grensoverschrijdend gedrag de werkgever recht geeft de overeenkomst te ontbinden’, zegt Sagel. ‘Er zijn uitspraken waarin rechters, wat mij betreft, een wat te softe benadering hanteren. En dat is iets waar een werkgever ook rekening mee moet houden. Het is voor werkgevers lastig al te stoere maatregelen te nemen, omdat ze kunnen worden teruggefloten als de rechter er een genuanceerdere kijk op heeft.’

Sagel behandelde onlangs een zaak van een toneel-docent in Maastricht, die was ontslagen vanwege on-

gewenste aanrakingen en seksuele opmerkingen. De rechter oordeelde dat hij weliswaar grenzen overschreed, maar toch recht had op ontslagvergoeding. ‘Terwijl deze man een student een tik op haar billen gaf en een andere twee keer een *full body*-massage had gegeven. Best ernstig, maar volgens het Hof niet ernstig verwijtbaar.’

Op twee: de universiteit heeft zelf ook wat uit te leggen. Het wangedrag van De Zeeuw heeft jaren voortgeduurd en signalen zijn niet op tijd opgepikt. ‘Als er niet op signalen is geacteerd, of zelfs sprake is van een gedoogcultuur, wordt het heel moeilijk om iemand met kop en kont eruit te gooien’, zegt Sagel. ‘Waarom moet hij dan nú worden ontslagen, als hij eerder niet is gecorrigeerd? Dat kan een rechter begrijpelijkkerwijs lastig vinden.’

Wellicht heeft de universiteit daarom eieren voor haar geld gekozen, zeker gezien De Zeeuw bijna met pensioen zou gaan. Of dat de juiste beslissing is, ‘is een andere vraag’, vindt Sagel. ‘Want je kunt ook zeggen: dan lopen we dat risico op die vergoeding maar. En geven we een signaal af dat dit gedrag reden is voor onmiddellijk ontslag.’

Zelf is Sagel niet erg te spreken over hoe het bestuur de zaak in de publiciteit heeft aangepakt. Vooral het feit dat ze niet zelf de naam bekendmaakte, verdient volgens hem ‘geen dapperheidsprijs’.

De universiteit had kunnen kiezen om zelf de naam naar buiten te brengen, maar liet anderen ‘de kolen uit het vuur halen’. ‘Iedereen kon op zijn vingers tellen dat de media op zoek gaan en de naam binnen drie dagen bekend zou worden. Maar nu zaten collega-hoogleraren in een positie waarin ze niet anders konden dan zeggen: “Ik was het niet.” Dan leg je de verantwoordelijkheid om dit te communiceren bij je werknemers, en de media. Dat is een bewuste keuze geweest.’

Het bestuur heeft bovendien geen verantwoordelijkheid genomen voor wat er buiten de universiteits gebeurt. ‘Als je weet dat iemand – zoals de universiteit zelf communiceert – volstrekt ontoelaatbaar gedrag vertoont, maar de naam niet deelt, zeg je eigenlijk: “Bij ons komt hij er niet meer in, maar wat hij elders doet, is niet ons pakkie-an.”’

Dat is uiteindelijk een belangenafweging, zegt Sagel. ‘En in dit geval heeft de universiteit het belang van de dader boven dat van collega’s gesteld.’

De louterende werking van oeuvres opvreten

Ik herinner me niet heel veel van wat ik van Harry Mulisch heb gelezen, maar zijn uitspraak over Jorge Luis Borges, gedaan op de achterflap van een vertaling, is me altijd bijgebleven: ‘De jongensachtige tijden waarin ik een heel oeuvre in een paar weken oprvat zijn definitief voorbij. Sinds ik volwassen ben heb ik dat eigenlijk nog maar één keer gehad: met Borges.’ Bij mij zijn de jongensachtige tijden ook al enige tijd definitief voorbij, maar dat is niet gepaard gegaan met het niet meer in één keer lezen van een heel oeuvre.

De diepe onderdompeling in het werk van een schrijver of denker is louterend, confronterend, troostend. Het werk van één schrijver achter elkaar lezen brengt ook een intimiteit tot stand die boven de individuele werken uitstijgt. Je krijgt opeens oog voor zich herhalende metaforen of patronen en retorische trucs, momenten van bijzondere inspanning en betreurenswaardige luiheid staan in scherper relief.

Het is geen romantische, sentimentele intimiteit, maar die van twee huisgenoten die elkaar zowel kennen van het plezier van gezamenlijk genoten maaltijden als van de irritatie van achtergelaten haren in het doucheputje.

Ik heb op deze manier het werk van John Le Carré verslonden toen ik eind jaren negentig nachtwerk in een geautomatiseerd uitstrijkjeslaboratorium deed in afwachting van een beurs om naar Korea te gaan. Door het proza van Jorge Luis Borges had ik me kort daarvoor met verwondering, verbijstering en een gekmakend mengsel van herkenning en onbegrip heengewerkt (en zijn gedichten ongelezen gelaten). Tijdens het schrijven van mijn proefschrift was het de beurt aan Isaiah Berlin om essay na essay aan mijn leeslust ten prooi te vallen.

Alleen: op een gegeven moment is een oeuvre op. Het laatste deel is gelezen en ook de kluis van de uitgever of de kist geschriften zoals die van Fernando Pessoa laten alleen nog maar de lege bodem zien. Soms heb je geluk en dan verschijnt er toch nog een postuum werk, maar dat voelt toch een beetje als friandises na een copieuze maaltijd: je kunt prima zonder en wat zijn ze klein.

Maar soms groeit een oeuvre door na de dood van de schrijver. Niet omdat er achter het behang in de studeerkamer nog een jeugdzonde in de vorm van een roman tevoorschijn komt, maar omdat iemand anders de pen overneemt. Puristen haken hier af, maar ik weet het niet. Wat te denken van Paul Feyerabend's postume werk dat meer Feyerabendiaans

was dan zijn andere werk maar was geredigeerd en afgerond door zijn weduwe en een goede vriend? Of het werk van J.R.R. Tolkien dat we voor het grootste deel kennen middels de door zijn zoon geredigeerde en soms herschreven uitgaves naar de dood van Tolkien sr.? Ook veel van Isaiah Berlins essays zijn pas na zijn door door zijn literaire wilsuitvoerder geredigeerd, gebundeld, geïntroduceerd en uitgegeven.

Een ander geval is wanneer het personage dat centraal staat in een oeuvre groter is geworden dan het oeuvre

zelf. Er wordt elk jaar nog wel een James Bond-roman gepubliceerd. Dat weet ik omdat ik ze tot een paar jaar terug allemaal gelezen heb. Robert B. Parkers Boston private eye Spenser leeft door na de dood van zijn schepper. En Sherlock Holmes is een heel universum op zichzelf geworden. De aantrekkingskracht van het lezen van een heel oeuvre, de herinnering aan het lezen van dát geweldige oeuvre, overwint toch vaak mijn terughoudendheid. Ook al voelt het alsof je geliefde huisgenoot verhuisd is maar de haren in het doucheputje zijn achtergebleven.

REMCO BREUKER is hoogleraar Koreastudies

Ik heb vaak achterom gekeken

Wetenschappers lijken steeds vaker te worden bedreigd. Maandag werd een meldpunt gelanceerd. ‘Wij moeten ons uitspreken. Anders krijg je een heel stille samenleving.’

DOOR **SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK**
FOTO **TACO VAN DER EB**

‘De moffen hebben vergeten om jouw hele bloedlijn af te voeren, te fusilleren en te dumpen in de Kennemerduinen.’

‘Roland, mijn dood komt binnen twee jaar. Uitgezaaide darmkanker. Maar jij gaat eerder dood dan ik. Die belofte doe ik je bij dezen. Fijne avond.’

‘Sarah de Lange, we weten waar je woont. Sarah de Lange, we weten waar je woont.’

‘Dit is puur fascisme. En dat fascisme heeft een gezicht en een naam: een van de onderzoekers van dit stuk. Hier is zijn telefoonnummer en e-mailadres.’

Het is een greep uit de heftige bedreigingen die wetenschappers de afgelopen jaren hebben ontvangen, blijkt uit een video die werd getoond bij de lancering van meldpunt WetenschapVeilig in cultureel centrum Het Koorenhuis in Den Haag.

Sinds maandag is de website wetenschapveilig.nl in de lucht en kunnen alle wetenschappers in Nederland via een webformulier melding maken van bedreigingen. In spoedgevallen kan 24 uur per dag een noodnummer worden gebeld, waar veiligheidsspecialisten direct verder kunnen helpen. Het meldpunt is opgericht in navolging van PersVeilig, waar bedreigde journalisten sinds 2019 melding kunnen doen.

WetenschapVeilig is een initiatief van Universiteiten van Nederland (UNL), de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) en Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) en wordt financieel gesteund door het ministerie van Onderwijs. Bij de lancering gingen wetenschappers, onderwijsminister Robbert Dijkgraaf, een veiligheidsexpert en vertegenwoordigers van UNL, KNAW en NWO in debat. Of het aantal aan Nederlandse wetenschappers gerichte bedreigingen toeneemt, is niet duidelijk. ‘Er is geen systematisch onderzoek gedaan naar hoeveel het voorkomt’, zegt KNAW-president Ineke Sluiter. Maar

ze vermoedt van wel. ‘Er is veel anekdotisch bewijs. Dat, in combinatie met onderzoek uit het buitenland, suggereert een toename.’

Met het meldpunt wordt het gemakkelijker in kaart te brengen hoe groot het probleem is. Vooral wetenschappers die zich bezighouden met maatschappelijk gevoelige thema's, zoals migratie, radicalisme, populisme en covid, lijken doelwit te worden.

Sluiter: ‘Zij proberen met goede informatie het maatschappelijk debat te voeden, en dan krijgen ze dit soort reacties.’ Volgens haar is een mogelijk gevolg dat wetenschappers zich minder mengen in het publieke debat. ‘Dat zou een serieuze verarming zijn en dat is wat hier onder druk staat.’

Die bedreigingen raken niet alleen de wetenschappers zelf, maar ook hun vrienden, familie en collega's, zeker wanneer daders persoonlijk aan de deur komen, zoals de extremistische actiegroep Vizier Op Links die vorig jaar een sticker op de voordeur van Leids historicus Nadia Bouras plakte met de tekst dat haar huis door de groep werd ‘geobsERVEERD’.

‘Als gevolg van die actie geef ik geen televisieoptredens meer, dat geeft alleen maar narigheid’, vertelt ze. ‘Ik ben ook wel even bang geweest. De eerste week heb ik vaak achterom gekeken.’

Ze is blij met het meldpunt. ‘Dat je weet bij wie je moet zijn als je iets overkomt, is cruciaal.’

Ook Roland Pierik, vakhoogleraar rechtsfilosofie van de Universiteit Maastricht, ziet de meerwaarde van het initiatief. ‘De mensen die mij aanvallen op mijn vaccinatiestandpunten zijn misschien dezelfde mensen als die Nadia aanvallen op haar migratieonderzoek. Ik denk dat het een heel kleine groep mensen betreft met heel veel tijd, en hopelijk hebben we straks beter zicht op wie zij zijn. Dan kun je ze aanspreken.’

Robbert Dijkgraaf zegt ‘gemengde gevoelens’ te hebben. De bedreigingen zijn ‘een heel vervelend neveneffect van de belangrijke maatschappelijke rol die de wetenschap heeft’, aldus de minister. ‘De exacte schade van intimiderend gedrag is lastig te berekenen. We weten niet hoeveel wetenschappers zich bijvoorbeeld niet meer

Protest van antivaxers bij een mobiele vaccinatiepost in Katwijk, augustus 2021

‘Ik heb hoorcolleges gegeven met zes gewapende beveiligers in de zaal’

met vaccins of mensenrechten gaan bemoeien, omdat je daar een hoop gedoe mee krijgt. Terwijl die wetenschap de meeste impact heeft, die hebben we het hardst nodig.’ Afshin Ellian, hoogleraar encyclopedie van het recht van de Universiteit Leiden en naar eigen zeggen ‘de langst beveiligde wetenschapper van Europa’, blijft zich ondanks bedreigingen kritisch uitlaten over de islam. ‘Het is onze taak om ons over de maatschappij uit te spreken, wij hebben de expertise. Als we dat niet meer doen, krijg je een heel stille samenleving.’ Wel signaleert hij de afgelopen jaren dat de ‘grofheid en het taalgebruik’ op sociale media verhardt. ‘Vooral onder de aanhang van Forum voor Democratie is dat een verschrikking.’ ‘Sociale media dragen bij aan een tweedeling in de samenleving’, zegt Jaap Weijermans, hoofd integrale veiligheid aan de Universiteit van Amsterdam (UvA). ‘In de coronatijd is dat verhard. Vanaf de bank een bedreiging tikken is heel makkelijk, maar ze zijn zich er niet altijd van bewust wat de impact daarvan is op de ontvanger.’ Om het risico op bedreigingen te verkleinen, probeert de UvA haar wetenschappers beter te beschermen voordat

ze aan het publieke debat deelnemen. ‘Wetenschappers kunnen zeggen dat ze hun wetenschappelijke mening alleen op Twitter verkondigen, maar als ze familiefoto's op Facebook hebben staan, kan dat een probleem zijn. We zien namelijk steeds vaker dat partners en kinderen in de bedreigingen worden meegenomen. Doordat wij van tevoren hun sociale-medialandschap scannen, kunnen we zien in hoeverre ze chantabel zijn en hen adviseren om hun sociale media beter af te schermen. Zo kunnen ze veilig het publieke debat in.’ Het doet Dijkgraaf denken aan de voorbereidende gesprekken voor zijn ministerschap. ‘Toen ik aan deze baan begon, werd me verteld: “Weet waar je jezelf en je familie aan blootstelt, bedenk wat je ooit allemaal hebt gezegd en hoe dat tegen je kan worden gebruikt.” Ik zou het heel wrang vinden als we bij mensen die de wetenschap in gaan dit gesprek ook moeten voeren.’ Volgens Ellian wordt in de discussie over de waarborging van de veiligheid van wetenschappers te weinig aandacht besteed aan fysieke beveiliging. Zelf wordt hij sinds 2004 beveiligd en heeft naar eigen zeggen ‘hoorcolleges gegeven met zes gewapende beveiligers’.

Volgens hem moeten universiteiten sneller tot deze vorm van bescherming overgaan. ‘Universiteiten zijn daar verantwoordelijk voor, maar vinden het vaak te veel gedoe en te kostbaar om al die maatregelen te nemen.’ Weijermans ziet dat het aantal beveiligers op de UvA toeneemt. ‘Op onze universiteit staat ook soms beveiliging bij de toegangsdeuren van de collegezaal om de docent te beschermen. Laatst hadden we een diploma-uitreiking waarbij we zestien man politie en eigen beveiliging hadden staan om het te kunnen laten doorgaan. Dat is ernstig, maar nodig op dit moment.’ Volgens Dijkgraaf is het probleem dermate groot, dat er niet alleen werk aan de winkel is voor de universiteiten als werkgever, maar ook voor de overheid. ‘Want niet alleen individuele wetenschappers worden bedreigd, maar ook onze vrijheid om met elkaar in debat te gaan en het hartgrondig met elkaar oneens te zijn wordt bedreigd.’ ‘De minister van Justitie en Veiligheid (Dilan Yeşilgöz-Zegerius, *red.*) is zeer gespitst op dit onderwerp en wij moeten hier als kabinet verder in leren. Geen van ons heeft de indruk dat dit probleem snel zal verdwijnen.’

‘Vertel mij, bestuur, wat zijn de plannen?’

De faculteitsraad van Geesteswetenschappen heeft stevige kritiek op de begroting 2023-2026. Die is ‘te technisch’ en geeft, ondanks herhaalde verzoeken, nauwelijks informatie over het beleid.

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

Veel cijfers, weinig duiding en onduidelijkheid over de hoge reserves. Dat is samengevat de kritiek op de begroting 2023-2026 van de faculteit Geesteswetenschappen. Volgens raadslid Jan Sleutels heeft de raad die kritiek ‘al een aantal jaren op rij’ tegenover het bestuur geuit, maar verandert er niets. Ook deze keer is de begroting ‘vrijwel uitsluitend een heel technisch document met allerlei cijfertjes zonder veel uitleg erbij over de manier waarop het beleid tot stand is gekomen’, aldus Sleutels. Er is wel een zogeheten preambule aan de begroting toegevoegd, maar daar heeft de raad volgens Sleutels niet veel aan. ‘Daarin staat in een heleboel woorden dat we allerlei besluiten omtrent de manier waarop we geld kunnen inzetten nog niet kunnen, durven of willen nemen. Dat is voor mij niet genoeg.’ Decaan Mark Rutgers wilde weten of Sleutels ‘concrete punten’ heeft waar uitleg ontbreekt. Sleutels noemde als voorbeeld de bestrijding van werkdruk. ‘Maar er zijn een heleboel hete hangijzers. Vertel mij, faculteitsbestuur, wat de plannen op dat gebied zijn en hoe het geld wordt besteed om dat te realiseren. Al die cijfers zeggen de raad niet zoveel, die is geïnteresseerd in beleid. Wij moeten een advies geven over de begro-

ting, maar dat kunnen we alleen doen als we de gedachtegang achter die cijfers weten.’ Ook de studentgeleding heeft moeite met het lezen van de begroting, gaf Michael Reintjens van studentenpartij ONS aan: ‘Studenten weten er te weinig vanaf om hier iets nuttigs over te kunnen zeggen. Het kan heel erg bijdragen om een extra document te hebben dat ingaat op het beleid. Ook omdat de studenten in de raad elk jaar rouleren. De nieuwe lichter zal hier ook niks van begrijpen.’ Naast de al te cijfermatige begroting, had Sleutels een ander bezwaar: er blijft geld op de plank liggen zonder een duidelijke motivering. ‘Ik heb er al jaren, en nu ook weer, mijn bedenkingen bij dat we de algemene reserve niet besteed zien worden zonder dat we daar

een afdoende verklaring bij krijgen.’ Raadslid Nicole van Os viel hem bij: ‘Dit jaar houdt de faculteit weer een kleine twee miljoen euro over. Als we dat optellen bij de reserves die we al hadden, komen we op een reserve van 19 miljoen. Dat is bijna 22 procent van ons budget. Wanneer is de reserve genoeg voor het faculteitsbestuur? Het college van bestuur vindt namelijk tien procent reserve voldoende. En als die reserves er zo nodig moeten zijn, leg dan eens aan ons uit waar die allemaal zitten. Want die vraag stellen we al tien jaar, maar we krijgen er geen antwoord op, behalve dat het is voor het afdekken van risico’s.’ Daar komt bij dat volgens Van Os al vaker is gesproken over ‘scherper aan de wind varen’, maar dat dat niet is terug te zien in de begroting. ‘Dat vind ik heel jammer.’ Portefeuillehouder bedrijfsvoering Ed van den Berg begreep de kritiek, maar zei ook dat hij niet meer duidelijkheid kan bieden. ‘Met de vraagstukken waar ik dagelijks mee te maken heb, kan ik het niet op korte termijn oplossen.’ Hij lichtte toe: ‘Er zijn voor de zomer een facultair en universitair strategisch plan vastgesteld. Die documenten hebben we nog niet kunnen vertalen naar deze fase van de begroting, omdat er nog een aantal din-

gen onzeker zijn, zoals het geld uit de sectorplannen en het geld voor de starters- en stimuleringsbeurzen.’ Ook gaf Van den Berg aan ‘enigszins huiverig’ te zijn over de periode na 2026. ‘Het college had heel erg gehoopt dat de universiteit van het kabinet meer middelen zou krijgen. We krijgen die via de sectorplannen en de starters- en stimuleringsbeurzen, maar dat zijn gebonden middelen. Die kunnen we dus niet op onze eigen manier over de instituten verdelen. Dat maakt dat de bewegingsruimte beperkter is dan we hadden gehoopt. Daarom begroten we nu met de rem erop, tot we wat meer zekerheid hebben over wat wel en niet kan.’ Omar Ghaly van studentenpartij Belang van Omar: ‘Ik vraag me af waar wij als faculteitsraad nu dan precies over adviseren. Er is niet echt een basis waarop we kunnen zeggen dat we het er wel of niet mee eens zijn. Ik weet niet waarmee ik instem.’ Volgens Van den Berg is de begroting er een waar met een gerust hart positief over kan worden geadviseerd. ‘Het geld loopt niet over de klippen, maar evenmin ge-

‘Alleen cijfers zeggen ons niet zoveel, wij zijn geïnteresseerd in beleid’

ven we te weinig geld uit.’ Een positief advies van de raad zou welkom zijn, omdat er dan verdere stappen kunnen worden gezet. Toch stemde de raad niet in met een positief advies: één stemde voor, vier stemden tegen en acht onthielden zich van stemming. Sleutels hoort bij die laatste groep en wilde een stemverklaring geven. ‘Ik heb dit nog nooit eerder gedaan in de faculteitsraad. Nu wel, omdat het moet ophouden dat we steeds moeten vragen om meer uitleg.’

‘Soms krijgen we een leerstoel niet eens gevuld’

De Faculteit Rechten heeft moeite om vacatures te vullen, zelfs die van hoogleraren. Volgens de faculteitsraad zijn de arbeidsvoorwaarden niet goed genoeg. ‘Leiden is een sterk merk, maar onze concurrentiepositie is niet de beste.’

DOOR VINCENT BONGERS

Rechten heeft geld om meer personeel aan te trekken waardoor de torenhoge werkdruk kan worden aangepakt. Het is echter lastig om nieuwe medewerkers naar Leiden te lokken. ‘Er staan nog veel vacatures open’, zei Mirjam Sombroek, de portefeuillehouder bedrijfsvoering van het faculteitsbestuur maandag tijdens de faculteitsraadsvergadering. ‘Het vinden van goed personeel is voor onze faculteit echt wel een uitdaging.’ ‘Maakt het bestuur zich daar zorgen over?’ vroeg personeelsraadslid Elsemieke Daalder. ‘Om wat voor vacatures gaat het?’ Het speelt in de gehele faculteit, behalve bij

criminologie, reageerde Sombroek. ‘Het gaat zelfs ook om hoogleraren, soms krijgen we een leerstoel niet gevuld.’ Het bestuur maakt zich zeker zorgen over hoe lastig het is om nieuwe medewerkers te werven, aldus Sombroek. ‘Met name in het licht van het verminderen van de werkdruk. Het is echt nodig om voldoende handen aan het bed te hebben. De studenten-aantallen zijn groot en het onderwijs moet gedraaid worden.’ ‘Hoe kan de faculteit haar concurrentiepositie versterken?’, wilde Daalder weten. ‘We zijn niet de enige rechtenfaculteit die hier mee te maken heeft’, reageerde decaan Joanne van der Leun. ‘Daar heb ik het ook wel over met de collega’s in het land. Kopen we mensen bij elkaar weg, of kunnen we verstandiger met elkaar samenwerken?’ Dat laatste is veel aantrekkelijker. ‘We moeten iets doen en dat gebeurt ook wel.’ Van der Leun legde uit dat de rechtenfaculteiten afspraken over concurrentie met elkaar

maken. Dat werkt tot op zekere hoogte. ‘Iedereen heeft echter ook zijn eigen belangen natuurlijk.’ De arbeidsvoorwaarden verschillen ook wel ‘een beetje’ tussen de faculteiten, aldus de decaan. ‘Wetenschappers kiezen vaak andere onderzoekers waar ze graag mee willen werken. We moeten ervoor zorgen dat onze onderzoeksgroepen aantrekkelijk zijn.’ Volgens personeelsraadslid Gert Jan Geertjes is de concurrentiepositie van Leiden verre van optimaal. ‘Ik krijg aanbiedingen van andere rechtenfaculteiten waarin staat: “Bij ons kun je meteen een schaal hoger verdienen.” Het salaris van nieuw universitair docenten (UD) in Leiden is niet erg concurrerend’, stelde Geertjes. ‘Leiden is een heel sterk merk, dat geluk hebben we, maar onze concurrentiepositie voor het werven van UD’s is zeker niet de beste. Dat is iets om in het achterhoofd te houden.’ ‘Het is zeker een aspect waar we naar kijken’, zei Van der Leun.

‘Bij het ondersteunend personeel, bij de secretaresses, hoor ik dit geluid over de Leidse arbeidsvoorwaarden ook’, merkte Sombroek op. ‘We moeten hun functieprofielen eens tegen het licht houden, hun werk wordt steeds complexer.’ Dat zouden zij dan ook moeten terugzien in hun beloning. Daalder legde uit dat er nog meer zaken spelen. ‘Ik denk dat wij een van de weinige faculteiten zijn die geen ruimte scheppen voor administratie en bestuur. Ik zag een vacature van Tilburg langskomen waar twintig procent van de aanstelling is gereserveerd juist voor dit soort zaken. Nijmegen heeft ook zoiets. Veel potentiële medewerkers hebben behoefte aan die duidelijkheid.’ Verder willen sollicitanten meer helderheid over loopbaanperspectieven. ‘Hoe kan ik verder doorgroeien? Dat probleem speelt universiteitsbreed bij het aantrekken van mensen. Als we dit beleid verbeteren dan maakt dat de universiteit aantrekkelijker als werkgever.’

STUDENTENLEVEN

Hoogbegaafd zijn is niet per se een pretje, óók niet aan de universiteit. Wat betreft begrip en begeleiding kan er nog het nodige verbeteren, vinden experts en studenten. ‘Als je je zes uur per dag te pletter verveelt, word je daar geen beter mens van.’

DOOR SUSAN WICHGERS

illary Clinton, Rowan Atkinson, Quentin Tarantino: mensen die ogenschijnlijk weinig met elkaar gemeen hebben, behalve hun vermeende hoge intelligentie. Maar ook Bibi Breijman, bekend van het legendarische programma *Oh oh Cherso* schijnt een zeer hoog IQ te hebben. Om maar even aan te geven: hoogbegaafdheid komt in allerlei vormen, en lang niet alle hoogbegaafden houden er een wetenschappelijke of creatieve carrière op na. Sterker nog, een aanzienlijk deel komt helemaal niet goed mee in het normale schoolsysteem. Dat onderzocht Willy de Heer, die door haar werk in het onderwijs veel ‘makkelijk lerende’ kinderen, zoals zij ze noemt, zag worstelen op dezelfde manier als moeilijk lerende kinderen. ‘Het verschil was alleen dat moeilijk lerende kinderen daar hulp bij kregen, terwijl van makkelijk lerende kinderen wordt verondersteld dat ze zich kunnen aanpassen.’ De Heer deed een dual promotietraject aan de Universiteit Leiden en promoveerde in 2017 aan de rechtenfaculteit. ‘Dat klinkt misschien raar, maar ik heb gekeken naar het onderwerp vanuit het perspectief van kinderrechten. Mijn proefschrift bestond uit drie onderzoeken. In het eerste heb ik onderzocht welke kennis er in de wetenschap aanwezig is

over hoogbegaafdheid, en wat daarvan wordt toegepast in het basisonderwijs. Het bleek dat er in het basisonderwijs weinig kennis over was, en de kennis die er wel is, wordt niet toegepast. ‘In het tweede onderzoek keek ik hoe dat kan. Dan moet je bij de pabo zijn, dus heb ik een casestudy gedaan en alle curricula bekeken. Daaruit bleek inderdaad dat heel weinig kennis wordt overgedragen over hoe je hoogbegaafde kinderen herkent en hoe je ze kan ondersteunen. ‘Toen ben ik vanuit mijn bestuurskundige achtergrond in het onderwijsbeleid gedoken voor het laatste onderzoek: wat zijn de overtuigingen over kinderen die afwijken van gemiddelde leerlingen? Al heel vroeg zijn er scholen opgericht voor kinderen die moeilijk kunnen leren. Maar makkelijk lerenden moeten maar mee met de flow.’

Vinkjes

En daar komen de kinderrechten om de hoek kijken, zegt De Heer. ‘Kinderen hebben het recht om zich te kunnen ontwikkelen op hun eigen niveau. Wat er moet gebeuren, en dit is een belangrijke oproep aan de universiteit: leer pabo- en pedagogiekstudenten over deze kinderen.’ De Heer heeft niet alleen een bestuurskundige achtergrond en ervaring in het onderwijs, ze werkte ook als verpleegkundige. Daar zag ze dat er op het consultatiebureau weliswaar vinkjes worden gezet als een kind op een bepaalde leeftijd iets kan of juist niet kan, maar er geen acht op wordt geslagen als een kind zich heel snel ontwikkelt. ‘Als je dat vroeg signaleert, kun je meteen inspringen. Kinderen die makkelijk leren, hebben behoefte aan ander speelgoed: een puzzel met meer stukjes bijvoorbeeld. Als je dat beter afstemt, voorkom je heel veel problemen, want anders blijft die onderstimulatie voortduren op de basisschool en middelbare school. ‘Sommige kinderen trekken zich terug, of worden juist heel druk. Ze krijgen leerproblemen, worden niet uitgedaagd. Als je je zes uur per dag te pletter verveelt op school, word je daar geen beter mens van. Veel van die kinderen krijgen te maken met stress en slaapproblemen, en dat heeft weer invloed op de verdere cognitieve ontwikkeling.’ Uiteindelijk heeft dat tot gevolg dat ze (ver) onderpresteren of zelfs uitvallen op school of in hun latere leven. ‘Dat is niet alleen zonde voor henzelf, want mensen die uitvallen kosten de maatschappij ook geld.’ Als het hoogbegaafde kinderen toch lukt om het schoolsysteem door te komen, is de kans groot dat ze uiteindelijk op de universiteit belanden. In een Belgisch onderzoek wordt geschat dat aan universiteiten zo’n tien procent van de studenten hoogbegaafd is, vertelt hoogbegaafdeheidscoach Simone Keijzers. >

‘Het besef veranderde mijn zelfbeeld’

Berk (25, onderzoeksmaster pedagogische wetenschappen en orthopedagogiek) ontdekte rond zijn twintigste dat hij hoogbegaafd is.

‘Per toeval belandde ik in een panelgesprek met hoogbegaafde studenten. Ik merkte dat ik heel goed met iedereen kon sparren. Dat was het moment dat het voor mij duidelijk werd. Het waren het soort gesprekken die ik tot dan toe alleen met mijn broertje kon voeren. Ik dacht altijd dat dat kwam omdat ik hem goed kende, maar hij bleek ook hoogbegaafd te zijn.

‘Toen ik terug ging denken, paste het heel goed in het plaatje. Weten dat ik hoogbegaafd ben, heeft veel verschil gemaakt in hoe ik dingen ben gaan doen, en ook voor mijn zelfbeeld. Al vanaf de basisschool kon ik slecht aansluiting vinden met leeftijdsgenoten. Die hebben het over andere dingen dan ik interessant vind.

‘Over het algemeen hoor ik vaker van hoogbegaafde mensen dat ze geen aansluiting vinden, of zelfs worden gepest. Ik denk dat ik me daardoor meer geïsoleerd heb. Vriendschappen starten kan moeilijk zijn wegens het verschil in behoeftes, maar je kunt natuurlijk ook andere dingen doen met vrienden dan alleen maar diepgaande gesprekken voeren.

‘De groepsbijeenkomsten hebben echt positief verschil gemaakt in hoe ik naar mezelf en mijn omgeving kijk. Soms moet ik in een gesprek nadenken hoe ik iets begrijpelijk kan zeggen. Dat filter kan ik daar uitzetten. Dat geeft heel veel energie, het voelt bijna magisch. ‘Bij een groepsbijeenkomst deden we “Over de streep” (een soort spel waarbij je over de streep moet stappen als een stelling op jou van toepassing is, red.). Toen werd de vraag gesteld of je van je hoogbegaafdheid af zou willen als het kon. Dat is heel lastig voor te stellen, omdat het deel is van je persoonlijkheid. Toch gaven vijf van de vijftientig mensen aan er vanaf te willen. Dat vond ik heftig.

‘Een deel van het probleem bleek het stigma te zijn. Ik denk dat meer acceptatie van de buitenwereld al een groot verschil zou maken.’

‘Ik kom nooit op de simpele oplossing’

Femke (24, orthopedagogiek) weet dat ze hoogbegaafd is vanaf haar twaalfde.

‘In de zomervakantie voor de middelbare school heb ik een IQ-test gedaan, omdat mijn moeder erachter kwam dat ze hoogbegaafd was. Ik was twaalf dus vond het wel cool, het was geen grote schok in positieve of negatieve zin.

‘Op de middelbare school hoefde ik weinig te doen voor een goed cijfer, maar aan de universiteit moest ik opeens wel iets doen. Voor mijn eerste twee tentamens had ik een 3,1 en een 2,8. Ik heb toen pas geleerd hoe ik moet leren, daardoor heb ik ook studievertraging opgelopen. Omdat ik ook ADHD heb, kreeg ik een aangepast bindend studieadvies, maar als ik dat niet had gehad, had ik een andere studie moeten kiezen. ‘Mijn moeder heeft me veel geholpen met problemen die bij hoogbegaafdheid komen kijken. De grootste uitdaging is mijn perfectionisme. Daardoor zijn mijn eisen zo hoog, dat ik er niet aan kan voldoen. Mijn oplossing is dat ik het werk uitstel totdat er geen tijd meer is om het perfect te doen.

‘Ik heb ook moeite met tentamenvragen. Als er een vraag wordt gesteld gaat mijn brein bedenken op welke manieren ik die kan beantwoorden. Ik snap de vraag wel, maar ik weet niet wat het referentiekader voor het antwoord is. Als ik het antwoord zie, denk ik: ja, dat is eigenlijk heel voor de hand liggend. Maar ik kom nooit op de simpele oplossing.

‘Er zijn ook voordelen, natuurlijk. Als ik iets begrijp, vergeet ik het niet meer. Het gaat gelijk naar mijn langetermijngeheugen, en dat is echt honderdduizend terabyte.

‘Hoogbegaafden zijn vaak nieuwsgierig, hebben een grote fantasie en zijn heel gevoelig. Als iemand op sociaal gebied een masker op heeft, dus een muur voor diens eigen “ik”, dan voel ik dat. Soms weet ik dan niet goed hoe ik met iemand om moet gaan. Maar als ik straks werk als orthopedagoog, is dat weer best handig.

‘Door die gevoeligheid ervaar ik mijn emoties ook heftiger. Dat is best een uitdaging, als ik gestrest ben bijvoorbeeld. Het voordeel is: als ik blij ben, ben ik ook héél blij.’

In het Leidse stadhuis demonstreren de makers van ‘Kamelenrace’ hun creatie tijdens een tentoonstelling met bordspellen gemaakt door hoogbegaafde kinderen. Foto Joel van Houdt/ANP

Keijzers begeleidt Leidse studenten die hoogbegaafd zijn, of daar in ieder geval een vermoeden van hebben. ‘Met ruim 30 duizend studenten hebben we het dus over best veel mensen. In de praktijk merk ik dat ook: ik maak geen reclame voor de begeleiding toch heb ik het druk. En dan zie ik alleen nog degenen die ergens tegenaan lopen.’

Misverstand

Een groot misverstand over hoogbegaafdheid is dat het vast te stellen zou zijn met een IQ-test. ‘Als daar een hoog IQ uitkomt, boven de 130, is het inderdaad vrij zeker dat iemand hoogbegaafd is. Maar als er een lager getal uitkomt, wil dat niet zeggen dat iemand niet hoogbegaafd is. Het kan zijn dat iemand last heeft van perfectionisme of faalangst, of de vragen worden niet goed begrepen. Hoogbegaafden kunnen vragen op meerdere manieren interpreteren.’ Daarmee heeft Keijzers samen met een groep hoogbegaafde studenten een lijst opgesteld met mogelijke uitdagingen, zodat anderen zich daar in kunnen herkennen. Een paar voorbeelden: moeite met gemotiveerd blijven, uitstelgedrag en moeite met aansluiting vinden bij medestudenten.

‘Het is niet zo dat iedereen last heeft van dezelfde dingen. Vaak zie je uitdagingen die twee kanten van dezelfde medaille zijn. Uitstelgedrag, bijvoorbeeld, komt voor

omdat ze gewend zijn dat het op het laatste moment ook nog wel lukt. Aan de andere kant: doordat ze hun hele leven slim genoemd zijn, durven sommige juist niet op tijd te stoppen met studeren. Want wanneer is het genoeg?’

Hoogbegaafdheid is daarnaast meer dan alleen een hoge intelligentie. ‘Het is een andere manier van denken, stappen overslaan in het gedachteproces, meerdere opties tegelijk kunnen zien en met elkaar verbinden, waardoor het denkproces anders verloopt.

‘Voor iemand die “gewoon” slim is, een IQ heeft dat bovengemiddeld is, is het leven makkelijker dan voor een hoogbegaafde. Je kunt dan over het algemeen voldoen aan wat er van je verwacht wordt op de universiteit en in de maatschappij. Dat zijn over het algemeen de studenten die extra dingen doen zoals Honours.

‘Hoogbegaafden hebben niet behoefte aan meer onderwijs, maar aan diepgaander, rijker onderwijs. Het reguliere onderwijs gaat te langzaam, discussies in werkgroepen vinden ze minder vaak interessant. Ze willen graag meer doen, maar lopen er tegenaan dat dat niet altijd kan.’

Van de hak op de tak

Keijzers vroeg aan de hoogbegaafden met wie ze de lijst van uitdagingen opstelde, wat zij van de universiteit willen. ‘Een grote wens was meer kennis over en begrip voor hoogbegaafdheid, bijvoorbeeld dat een antwoord op een vraag net anders kan zijn. Ook vonden ze het

prettig om met andere hoogbegaafden samen te zijn en het erover te hebben, zonder arrogant of raar te worden gevonden.

‘Gesprekken onder hoogbegaafden kunnen sneller gaan, van de hak op de tak, razendsnel de diepgang in. In dat gezelschap hoefden ze zich niet in te houden of aan te passen. Daarom bied ik nu groepsbegeleiding aan, waarin een student in tien weken aan een bepaalde vaardigheid werkt, en maandelijks meet and greets.’

De Heer vindt dat de universiteit een aantal simpele handreikingen laat liggen. Bijvoorbeeld: selectie op geboortedatum. ‘Als er studenten worden aangemeld die jonger zijn dan 17 jaar, kun je ervan uitgaan dat ze makkelijk kunnen leren, want die hebben vaak een of meerdere klassen overgeslagen. Die kun je actief benaderen of ze hulp nodig hebben. Ze kunnen vaak makkelijk leren, maar ze moeten wel weten hoe, want ze hebben dat nooit hoeven doen. Ze zijn ook niet altijd bereid om zelf die stap te maken naar begeleiding, want ze willen niet anders zijn.’

Ook zou het makkelijker moeten zijn om meerdere studies naast elkaar te volgen. ‘Wees daar flexibel in. Makkelijk lerende jongeren hebben brede interesses, en dan kan het lastig zijn om een goede studiekeuze te maken. Laat ze meelopen met andere studenten, om te bepalen: welke interesses heb ik eigenlijk? Eerder hebben ze tijd en geld bespaard, dus geef ze nu juist meer tijd.’

‘Mijn langetermijngeheugen is echt honderdduizend terabyte’

Mis niets en download nu de Mare-app

Blijf op de hoogte van het laatste universiteitsnieuws, lees onze interviews met wetenschappers en weet wat er speelt in het Leidse studentenleven!

Max van Dullemen

Willemijn van den Hout

Met spoed gezocht: nieuwe huisartsen

Nederland kampt sinds een aantal jaren met een tekort aan huisartsen. Veel artsen die met pensioen gaan, kunnen moeilijk een opvolger vinden. Het probleem wordt verergerd doordat veel afzwaaiende artsen fulltime werken en de nieuwe aanwas vooral parttime aan de slag wil. Voor elke vertrekkende huisarts zijn er daarom twee tot drie vervangers nodig, waardoor er - ondanks de grote aantallen huisartsen in opleiding - nog steeds tekorten zijn. Vanwege toegenomen bureaucratie en regeldruk is het voor beginnende huisartsen minder aantrekkelijk om een eigen praktijk te runnen. Jonge huisartsen blijven daarom liever werken als waarnemer of als zzp'er in dienst van een commerciële partij die een praktijk heeft overgenomen. Veel praktijken hebben patiëntenstops, waardoor het voor mensen die net verhuisd zijn moeilijk is een huisarts te vinden. Hierdoor wordt de zorgvraag voor artsen die wel patiënten aannemen onwettig hoog, wat het starten van een nieuwe praktijk nog minder aantrekkelijk maakt. Ook het feit dat er op de GGZ en jeugdzorg is bezuinigd betekent een grotere zorgdruk voor huisartsen. De tekorten zijn vooral merkbaar in de dunbevolkte delen van Nederland. Volgens de Landelijke Vereniging van Huisartsen merken vooral gebieden als Drenthe, Twente en de Kop van Noord-Holland veel van de tekorten, maar als de huidige trend doorzet zullen overal in Nederland gaten gaan vallen in de zorgdekking. In delen van Zeeland is de nood al zo hoog dat tijdens vakantieperiodes huisartsen van elders een gratis vakantiewoning krijgen aangeboden in ruil voor een paar betaalde invaldiensuren bij de lokale praktijk.

Wie wil er nog huisarts worden?

Er dreigt een enorm tekort aan huisartsen. *Mare* sprak drie medici in opleiding over waarom zij dat juist wél willen worden.

DOOR MARK REID
FOTO MARC DE HAAN

‘Je bouwt samen een band op’

Max van Dullemen (34) zit in het eerste jaar van de huisartsenopleiding. ‘Het buurtgevoel trekt me.’

‘Ik was in opleiding tot revalidatiearts, maar vond dat ik te weinig patiënten zag. Maar vijf of tien procent van mijn tijd had ik daadwerkelijk patiëntcontact. Het was heel veel overleggen en schrijven. Ik dacht: is dit nou wat ik wil?’ ‘Als huisarts zit je veel meer in de loopgraven, je staat echt vooraan. Dat vind ik veel interessanter dan de tweede of derde lijn waar je heel specifiek je kennis kan toepassen, en daarna de patiënt niet meer ziet. Als mensen hier binnenkomen en dingen niet goed begrijpen, maar dan weggaan en zich geholpen voelen, voel ik dat ik iets goeds doe.’ ‘Ik zit nu een jaar bij deze praktijk en merk dat ik meegroei met de mensen die hier komen. Het buurtgevoel trekt me. Vooral jonge gezinnen vind ik leuk om te helpen, dat ligt ook aan mijn eigen levensfase. En handschoenballonnen maken voor kinderen is gewoon lachen.’ ‘Als huisarts ben je solist, maar je moet ook overleggen met specialisten en bouwt langetermijnbanden op met patiënten, soms wel tien, twintig, veertig jaar lang. Dat gebeurt bij een specialistisch beroep als revalidatiearts niet. Ik zie nu in hoeveel die duurzame contacten waard zijn.

spreken of desnoods een overdrachtspapiertje schrijven van twee regels, waarom moet ik dan een heel A4'tje schrijven? Afgelopen week ben ik vier keer in het hospice geweest, en elke keer moest ik minstens twee van dit soort formulieren invullen, terwijl het voor de verpleegkundige allemaal dagelijks werk is. Ik snap dat het moet, maar het is niet nodig.’ ‘Ik vind de vrijheid om als waarnemer in te vallen wel fijn, ik voel me nog niet geroepen om een eigen praktijk te starten. Misschien als mijn kinderen naar school gaan, maar er zitten veel haken en ogen aan.’ ‘Als studenten willen meekijken kan dat, loop vooral mee. We hebben veel mensen nodig voor bijbanen zoals triagist op de huisartsenpost of om kleine verrichtingen te doen. Je kunt zoveel meer dan alleen spreekuren draaien. Je kan bij een penitentiaire inrichting werken, voor daklozen of asielzoekers, of bij het Rode Kruis op evenementen. Ik vind het de beste vervolgopleiding die er is.’

‘Het valt me wel op dat er in de zorg heel veel paarse krokodillen zijn. Je bent met patiënten bezig, maar kijkt tegelijkertijd ook naar hun familie en denkweld. In een huisartsenpraktijk is die context belangrijker.’ ‘Bij een patiënt die in een verpleeghuis terecht komt heb je met de hele familie te maken. Zeker om zo'n stap naar een verpleeghuis te helpen overbruggen zijn er veel dingen die je samen met

‘Het lijkt me een flexibel bestaan’

Daan Hurkmans (34) zit in het tweede jaar van de huisartsenopleiding. ‘Er is altijd genoeg werk.’

‘Ik heb me eerder gericht op andere specialismes: long-oncologie en klinische pathologie. Pas recentelijk ben ik omgeslagen naar de huisartsenzorg. Juist het brede aspect ligt me goed. Het varieert van terminale zorg van patiënten met complexe oncologische aandoeningen tot de kleine praktische dingen.’ ‘Als huisarts heb je de ruimte om je in de breedte te ontwikkelen. Je kunt je werk precies zo organiseren zoals het voor jou fijn is. Niet alleen de klinische zorg, maar ook met onderzoek, onderwijs of ondernemen. Ook daarbuiten kun je je leven vrij flexibel inrichten.’ ‘Daarom valt ook de beslissing of je praktijkhouder of waarnemer wil worden, of dat je in loondienst gaat. Je kan overal in Nederland gaan werken en je kan vrij makkelijk in het buitenland aan de slag. Dat is zeker een van de grote voordelen van het huisartsenvak in vergelijking met andere specialisaties. En er is altijd genoeg werk.’ ‘De huisartsenzorg is persoonlijke zorg, dus ik denk dat je veel nauwer in contact komt met patiënten, ook met dingen die buiten de ziek-

ten spelen. Dat is wel echt het verschil met werken in een ziekenhuis. Je bent met patiënten bezig, maar kijkt tegelijkertijd ook naar hun familie en denkweld. In een huisartsenpraktijk is die context belangrijker.’ ‘Bij een patiënt die in een verpleeghuis terecht komt heb je met de hele familie te maken. Zeker om zo'n stap naar een verpleeghuis te helpen overbruggen zijn er veel dingen die je samen met hen moet overwegen. Het is een leuke uitdaging om dat op een goede manier te regelen.’ ‘Er komt een huisartsentekort in Nederland, en dat gaat een omvangrijk probleem worden voor de kwaliteit van de zorg als het gaat om continuïteit en persoonlijke zorg. Daar moeten we met z'n allen over nadenken.’ ‘Ik weet niet of ik later een eigen praktijk wil. Praktijkhouder zijn kan veel druk opleveren als je werkt in een regio met een grote zorgvraag. Het is ook niet zo dat het ondersteunend personeel overal voor het oprapen ligt. Als praktijkhouder ben je verantwoordelijk voor de zorg, ook in de nacht en weekenden. Je bent verantwoordelijk voor de continuïteit van de zorg. Aan de ene kant is het niet fijn als je dat niet zou kunnen bieden, maar aan de andere kant is het mooi om zo'n plicht te dragen.’

‘Operaties duurden me te lang’

Willemijn van den Hout (30) combineert de huisartsenopleiding met een promotieonderzoek.

‘Ik heb tijdens mijn opleiding geneeskunde onderzocht gedaan bij de afdeling chirurgie. Ik vond het heel interessant en de mensen spraken me aan, maar toen ik bij mijn coschappen terugkeerde, bleek ik opereren veel minder leuk te vinden. Ik had het koud op die operatiekamer en het duurde allemaal vrij lang. Het was niet wat ik had verwacht. Mijn laatste coschap bij een huisarts in Leiderdorp vond ik juist super. Ik was meteen om.’ ‘Mensen denken dat chirurgen een vak hebben met een enorm hoog risico. Ze staan in een buik te opereren en voordat je het weet bloedt iemand dood. Toch kun je dat wel vergelijken met de risico's die een huisarts tegenkomt. Zij hebben weinig harde feiten om een diagnose mee te stellen. Ze moeten varen op hun gevoel en mensenkennis. In dat opzicht is het een risicovol vak: als er iemand binnenkomt met buikpijn is dat de ene keer een ernstige aandoening en de andere keer obstipatie. Dat is het moeilijke, maar dat vind ik juist de uitdaging.’ ‘Ik vind het leuk dat je als huisarts mensen bij je houdt. Je bent de familiearts die het hele gezin kent. Als iemand bijvoorbeeld een diagno-

se als kanker krijgt, krijgt diegene een speciale band met de behandelend chirurg of oncoloog, maar vaak komen ze ook nog even terug bij de huisarts. Dan willen ze jouw expertise nog horen. En misschien komt de zoon of dochter van de patiënt ook hun verhaal vertellen. Je bent een overkoepelend orgaan en iedereen komt bij jou terug.’ ‘Ooit wil ik een eigen praktijk hebben. In de opleiding horen we niet zoveel over het ondernemen, maar ik ben wel een type dat houdt van organisatie. Ik verwacht wel dat er een verschuiving komt in hoe de huisartsenzorg ingericht gaat worden. Mensen blijven meer werken als waarnemer, er komen steeds minder praktijkhouders. Zo krijg je een andere soort praktijken en uiteindelijk een heel andere zorg. Ik vind het zelf leuk om mijn patiënten goed te kennen. In zo'n situatie zal dat verminderen.’ ‘Sinds 2020 kunnen patiënten in hun dossier kijken. Dat is op zich helemaal terecht en belangrijk, maar daardoor moet je veel meer op je taalgebruik letten. Niet dat er geheimen in staan, maar je kan bijvoorbeeld geen medische terminologie gebruiken omdat mensen het dan niet begrijpen. Dat soort dingen kosten veel energie.’ ‘Ik denk niet al te veel na over de huisartsentekorten, want ik wil eerst mijn opleiding afmaken. Maar ik kan me voorstellen dat de zorgdruk in de toekomst erg hoog wordt. Voor nu denk ik “we gaan het wel zien”. Misschien ben ik heel optimistisch, maar ik vind het gewoon een heel leuk vak.’

Belastingdienst faalt, de burger betaalt

De gevolgen van onjuiste voorlichting door de Belastingdienst moeten niet langer voor rekening zijn van de burger, betoogt jurist en neerlandicus Tirza Cramwinckel. ‘Het moet anders.’

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

U heeft het spanningsveld onderzocht tussen ingewikkelde wetten en het op een begrijpelijke manier uitleggen daarvan door de Belastingdienst aan de burger. Waarom?

‘Wat juridisch ingewikkeld is, moet je in begrijpelijke woorden kunnen uitleggen. Maar toen ik fiscaal recht ging studeren, kwam ik erachter dat er een groot verschil zit tussen de wereld van het recht en die van gewone communicatie. In de praktijk is het heel lastig om juridische concepten begrijpelijk te vertalen voor de burgers.’

Wat bijvoorbeeld?

‘Neem de term partner: in het gewone leven noem je degene met wie je je leven deelt zo. In het belastingrecht wordt fiscaal partner bedoeld: mensen met specifieke kwalificaties. De Belastingdienst heeft te maken met een grote groep gebruikers die niet deskundig is en heeft dus de uitdagende taak om ingewikkelde wetten op een begrijpelijke manier te vertalen. Heel vaak gaat dat goed, maar het is onvermijdelijk dat het ook misgaat. Ik heb gekeken naar de problemen die dan ontstaan, en richtte me op de site van de Belastingdienst, brochures en de Belasting-telefoon.’

Wat raakt er verloren in die vertaling?

‘Bijvoorbeeld uitzonderingen op een regel, of de interactie tussen regels. Wetteksten verschillen enorm van voorlichtingsteksten. Wetten beginnen met definities, werken begrippen en concepten uit. Burgers zijn daarin niet geïnteresseerd, die willen weten wat het betekent als ze een huis hebben gekocht, een auto importeren of een nieuwe baan hebben. Als leek weet je nooit of en welke informatie je mist; je hebt alleen de informatie die voorhanden is.’

Heeft u een voorbeeld waarin het misging?

‘Recent was er een arrest waarin een burger had gezocht naar de fiscale gevolgen van de afkoop van een lijfrenteverzekering op de site van de Belastingdienst. Daar stond in welke gevallen er fiscale consequenties zouden zijn als je die verzekering voortijdig zou afkopen. Die man had deze afgesloten vóór 1990, dus hij zou geen revisierente verschuldigd zijn. Dus die man kocht die verzekering af, maar kreeg vervolgens een beschikking met revisierente van ruim 37.000 euro. De informatie op de website was maar voor één uitleg vatbaar. Maar op de website stond niet dat er een uitzondering was, door een verandering van fiscale regels in 2001. Die gold voor deze man. ‘De zaak kwam tot de Hoge Raad. Die oordeelde dat de hoofdregel is dat je als burger niet mag vertrouwen op voorlichting van de Belastingdienst, tenzij je voldoet aan bepaalde uitzonderingen. In dit geval was er volgens de Hoge Raad geen sprake van een uitzondering. ‘Toch zag De Hoge Raad aanleiding om de koers iets bij te stellen, want de site gaf informatie waarvan de burger niet had kunnen weten dat die onvolledig was en had op grond daar-

van gehandeld. Hij kreeg gelijk en hoefde niet te betalen.’

Dus ondanks verkeerde of onvolledige voorlichting door de Belastingdienst moet de burger betalen?

‘Als het gaat om algemene voorlichting, is de koers van de Hoge Raad sinds eind jaren zeventig dat het in het belang van belastingplichtigen en de Belastingdienst is dat de Belastingdienst zijn voorlichtende taak onbelemmerd moet kunnen vervullen. Het risico op onjuistheden in de voorlichting ligt daarbij in principe bij de burger, tenzij er sprake is van een uitzonderingsgeval.’

Dat is toch heel gek?

‘Gewone mensen vinden dat gek, maar juristen vinden dat verklaarbaar. Die zeggen: wat in de wet staat, gaat voor. Die mag niet zomaar opzij worden gezet door een foutje in de voorlichting. Maar het recht is er voor de burger, dus het kan niet zo zijn dat de regels zo streng zijn dat ze zich tegen de burger keren. Mijn conclusie is dan ook dat het anders moet. Het uitgangspunt moet zijn dat burgers kunnen vertrouwen op voorlichting van de Belastingdienst. Betrouwbaarheid van de overheid is een heel belangrijk thema, zeker na de toeslagenaffaire.’

Hoe vaak komt het voor dat een burger in dergelijke rechtszaken verwikkeld raakt?

‘Ik heb geteld hoeveel zaken er tussen 1979 en 2020 bij de belastingrechter zijn gekomen. Daaruit kwamen 131 zaken die voor mijn onderzoek relevant waren. In 95 procent van die gevallen kreeg de belastingplichtige ongelijk. Ik kan niet zeggen hoe representatief dit is: niet elke uitspraak wordt gepubliceerd en ook niet elke zaak komt bij de rechter. Er zijn dus geen nauwkeurige gegevens, al ligt het voor de hand te denken dat het vaker voorkomt. Op basis van de zaken die ik aantrof weten we dat de burger heel vaak aan het kortste eind trekt.’

Kan de burger dan nog wel vertrouwen op voorlichting van de Belastingdienst?

‘Het vertrouwen in de overheid is onder druk komen te staan, en de regel dat onjuiste voorlichting in principe voor rekening is van de burger draagt niet bij aan herstel daarvan. Er zijn dus goede argumenten om meer rechtsbescherming te bieden aan burgers die in goed vertrouwen zijn afgegaan op voorlichting. Er is een koerswijziging nodig. Dat zorgt voor een betrouwbaardere overheid. Voorlichting heeft een belangrijke functie en daar moeten we juridisch dus ook zo mee omgaan.’

Tirza Cramwinckel promoveerde 12 oktober cum laude met haar proefschrift *Voorlichting door de Belastingdienst in rechtsstatelijke context. Een juridisch en communicatiewetenschappelijk onderzoek naar gewekt vertrouwen.*

In moderne oorlogsvoering worden steeds meer drones gebruikt. Dat kan tot verwarring leiden op het slagveld: van wie is welk wapen precies?

DOOR VINCENT BONGERS
FOTO ASMAA WAGUIH/ANP

Rondvliegende raadsels

Het Iraakse leger laat een drone opstijgen om is-strijders te lokaliseren, ten noordwesten van Mosul, maart 2017

‘IS gebruikte hobby-drones die met een paar clicks te koop zijn op Amazon’

Voortdurend klonk het nijdige gezoem van kleine propellers boven het slagveld. De militaire coalitie geleid door de Amerikanen die in 2016 in de Irakese stad Mosul vocht, werd gek van de drones die is inzette. Zogeheten *quadcopters* van een paar duizend euro, bedoeld voor commercieel gebruik, waren door de terroristen voorzien van een wapen dat granaten van 40 mm kaliber kon afschieten. ‘Ons offensief viel er haast door stil’, vertelde de Amerikaanse generaal Raymond Thomas aan de site *defensenews.com*. ‘Soms hingen er wel twaalf van die *killer bees* boven ons.’ ‘Dit type drones is heel moeilijk aan te pakken, ook al beheers je het luchtruim’, vertelt Emil Archambault, van de University of Ottawa en gastonderzoeker bij het Institute of Security and Global Affairs (ISGA). ‘Ze vliegen laag boven de grond en zijn lastig neer te schieten.’ Samen met Yannick Veilleux-Lepage, universitair docent bij ISGA, onderzocht hij hoe vijf radicale organisaties, waaronder IS, drones gebruiken. Op 15 november presenteren ze hun rapport tijdens een webinar van het International Centre for Counter-Terrorism in Den Haag. Het was dan ook moeilijk om wat aan de dreiging te doen, legt Archambault uit. ‘Je kunt proberen ze met handwapens neer te schieten. Als het er veel zijn, is dat echt lastig. Een andere manier is het signaal verstoren, waardoor de piloot op afstand geen controle meer heeft.’ Ook probeerden de *special forces* die piloten op te sporen en uit te schakelen. ‘Dat werd een kat-en-muisspel. In een stad als Mosul kun je je heel goed verstoppen. Het heeft in ieder geval heel veel inzet van manschappen en materiaal gekost om de drones te bestrijden.’ Extra complicatie waren de tegelijkertijd rondvliegende drones van de Koerden, die met de Amerikanen samenwerkten. ‘Het werd lastig om vast te stellen van wie nou welke drone was, en wanneer was het dus gevaarlijk en wanneer niet. Met al die rondvliegende apparaten was het moeilijk om te begrijpen wat er aan de hand was op het slagveld.’ In het onderzoek komen naast is ook Hezbollah, Hamas, de Koerdische Arbeiderspartij PKK en de Houthi’s in Jemen aan bod. ‘Er zijn wel meer groepen die wel eens een drone hebben gebruikt, maar het gaat ons om meer dan incidentele inzet. Deze bewegingen hebben, of hadden in het geval van IS, een centraal programma en innoveren ook steeds.’ Hezbollah, Hamas en de Houthi’s krijgen allemaal steun van Iran. IS staat helemaal alleen, vertelt Archambault. ‘Die hebben hun programma helemaal zelf opgebouwd, met een school voor piloten en werkplaatsen waar commerciële drones werden gemodificeerd tot wapens.’ De verscheidenheid is enorm, ontdekte Archambault. ‘Je hebt allerlei types, van geavanceerde drones met *stealth* technologie tot huis-tuin-en-keukenapparaten met een actieradius van een paar kilometer. Die zijn handig om tanks en artillerie te spotten. De Oekraïners weten ze heel effectief in te zetten tegen de Russen, dat is duidelijk.’ Ideaal is dat kopers niet per se de wapenmarkt op hoeven. ‘IS gebruikte alleen commerciële drones, een paar clicks op Amazon en je hebt er een. Een hobby-drone is geen wapen, dus de overheid kan niets tegen de verkoop doen.’ De Houthi’s kopen losse legale onderdelen en zetten die zelf in elkaar. De PKK gebruikt de Chinese X-UAV Talon, voor iets meer dan honderd dollar verkrijgbaar via AliExpress. Deze drone haalt maximaal honderd kilometer per uur en heeft een actieradius van veertig kilometer. In het rapport staat dat handige technici de prestaties Talon nog flink kunnen verbeteren. ‘Dit soort drones zijn vaak ook gemaakt om iets te vervoeren, bijvoorbeeld een pakketje van een postorderbedrijf, maar dat kan ook een bom zijn natuurlijk.’ Veel expertise is niet nodig om ermee te vliegen. ‘Na een half uurtje kun je er redelijk mee overweg. Maar er zijn ook types die je kunt programmeren, dan heb je ook geen bestuurder meer nodig. Dat worden er naar verwachting steeds meer.’ De Houthi’s hebben een aantal zeer succesvolle drone-aanvallen uitgevoerd. Op 10 januari 2019 ontplofte een Qasaf-2K drone (gebaseerd op een Iraans model) boven een parade op een militaire vliegbasis in Jemen. Zes militairen kwamen om en het hoofd van de veiligheidsdienst raakte gewond. Acht maanden later werd een olieveld van Aramco in Saoedi-Arabië getroffen. De schade was zo groot dat de productie in het land wekenlang met bijna de helft daalde en de olieprijs met 15 procent steeg. ‘Het is overigens twijfelachtig of het wel de Houthi’s waren. Ze eisten de aanslag wel op, maar die kan ook zijn gepleegd door een aan hen gelieerde militie in Irak. Er zijn ook aanwijzingen dat Iran erachter zit. Het is in ieder geval zo dat er sindsdien geen vergelijkbare aanval is gepleegd. Dit was exceptioneel.’ Hoewel lang niet alle aanvallen even succesvol zijn, is drone-dreiging op zichzelf al een wapen. ‘In Israël heerst er angst dat Hezbollah ergens een groot droneleger heeft verstopt. Er zijn rapportages verschenen dat de organisatie meer dan duizend drones heeft. Als dat klopt, en dat is twijfelachtig, kan dat een probleem zijn.’ En ondertussen blijft de technologie zich verder ontwikkelen. ‘Er wordt gesproken over het inzetten van zwermen drones die met elkaar in contact staan en kunnen reageren op veranderende situaties op het slagveld en zelf van tactiek kunnen veranderen. Dat is nu nog lastig om te realiseren, maar zoiets gaat in de nabije toekomst vast gebeuren.’

‘A Comparative Study of Non-State Violent Drone Use in the Middle East’, webinar, donderdag 15 november 16.00 uur

MARETJES

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leidenuniv.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van 4.500 euro te boven gaan.

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week **bijles en huiswerkbegeleiding** op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord, basisonderwijs**, 5 leerlingen groep, 4 t/m 8, waarvan twee met vergoeding. **Voortgezet onderwijs:** *Wiskunde, aardrijkskunde, 2 havo. *Engels, mens en maatschappij, vmbo basis/kader klas 3. *Engels, brugklas havo, vwo. *Biologie, Nederlands, natuurkunde, 2 vmbo. *Nederlands, brugklas havo. *Nederlands, be-

grijpend lezen, brugklas mavo/havo met vergoeding. *Wiskunde, 2 vmbo-kgf. **Leiden-Zuid**, *5 leerlingen basisonderwijs, van wie één met dyslexie, hulp gevraagd bij huiswerk. **Voortgezet onderwijs:** *Nederlands, Engels, Wiskunde, brugklas vmbo basis/kader. *Ook hulp gevraagd bij organisatie van de bijles, één of twee middagen per week. Onderwijs-winkel Arubapad 2 (Het Gebouw), ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdekoomen@owwleiden.nl

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi- commerciële instanties. De prijs voor en Maretje-extra is €23,- incl. btw voor elke vijftiendertig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet b.v., postbus 20, 2040 AA Zandvoort, telefoon 023-571 47 45. E-mail: Zandvoort@bureauvanvliet.com

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden Postbus 9500 2300 RA Leiden Telefoon 071–527 7272 E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl Website mareonline.nl Twitter @weekbladmare Instagram @weekbladmare Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare De redactie is op vrijdag gesloten. Oplage circa 10.000	Mark Reid m.a.reid@mare.leidenuniv.nl Susan Wichgers s.wichgers@mare.leidenuniv.nl Emiel Beinema (stagiair) e.s.beinema@mare.leidenuniv.nl	Drukwerk: Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk
	Medewerkers: Pim Bakx Remco Breuker Josette Daemen Omar Ghaly Olaf Leeuwis Oscar van Putten Maia de Quay	Advertenties: Bureau van Vliet b.v. Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem Telefoon 023 – 571 47 45 E-mail sales@bureauvanvliet.com https://bureauvanvliet.com/advertentie/Weekblad
Hoofredactie: Frank Provoost frank.provoost@mare.leidenuniv.nl	Art direction en vormgeving: Marcel van den Berg, joostmarcellis.nl	Redactieraad: Kutsal Yesilkagit (voorzitter) Frank Israel (vice-voorzitter) Alexander Pleijter (secretaris) Willem van der Does Annemarie Drahmann Nour Eldin Emara Zoë van Litsenburg Roel van Niekerk Frank Rensen Marten Jesse Pot Hermelijn Smits
Redactie: Vincent Bongers vbongers@mare.leidenuniv.nl Anoushka Kloosterman a.s.kloosterman@mare.leidenuniv.nl Sebastiaan van Loosbroek s.p.van.loosbroek@mare.leidenuniv.nl	Fotografie: Taco van der Eb Marc de Haan	
	Illustraties: Bas van der Schot Bandirah Silas.nl	

LAMME LEIDSE MEMES

CULTUUR

Dansend ontsnappen aan het snelle leven

Theatermakers van De Gemeenschap werden toeristen in de wondere wereld van de antroposofische dansvorm eurutmie. ‘Veel mensen zijn op zoek om een evenwichtiger mens te worden. Heel belangrijk, maar ook een luxeprobleem.’

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN
FOTO SANNÉ PEPPER

In de Noord-Hollandse stad Bergen ligt een wel heel bijzonder wellnesscentrum: Anthropos. Uitbater Hedwig runt daar met ijzere hand *retreats* voor mensen die op zoek zijn naar een ander leven, spirituele diepgang, een ontsnapping aan de hectische realiteit, of, nou ja, ‘iets’. Dat doet ze door deelnemers vijf dagen intensief te laten...eurutmieën. *Eurit-watten?* Onbekend voor de meesten, maar een levendige herinnering voor de beperkte groep die, zoals ik, de basis- (en soms middelbare-) schooltijd doorbracht op de Vrije School. Vanaf mijn zesde tot twaalfde liep ik wekelijks met dertig klasgenoten steeds ingewikkeldere lussen door de pastelkleurige gro-

te zaal. Eerst gehuld in een geel pakje, later in eigen kleren, maar altijd op ‘euritmietjes’- witte balletschoentjes. We oefenden een koperen baton achter onze rug te laten vallen en weer op te pakken, die onvermijdelijk met een metalen *KLENG!* op de houten vloer kletterde en de vaalroze stilte wolkw doorbraak. We leerden het eurutmie-alfabet. Ik kan me alleen nog de ‘A’ herinneren: twee armen in de lucht, als de ‘Y’ uit het YMCA-dansje; een gebaar dat ik nog altijd meer met eurtimieletters associeer dan met the Village People. Soms was de Vrije School verrassend dogmatisch. Als klein linkshandig meisje moest en zou ik met rechts leren schrijven, bijvoorbeeld. Dat soort dingen verwacht je bij een nonneninternaat, niet bij een zachtroze instelling met een beleid tegen scherpe hoeken, die we dan ook van ons papier moesten knippen. Maar eurutmie, een ‘bewegingskunst’ gebaseerd op het antroposofische wereldbeeld van Rudolf Steiner, past er juist helemaal bij. Anthropos in Bergen bestaat niet echt. Het is de setting van een voorstelling van theaterbedrijf De Gemeenschap, die volgende week in Theater Ins Blau is te zien. Een satirisch toneelstuk over drie vrouwen en één man die een week samen doorbrengen in een eurutmie-resort, allemaal op hun eigen zoektocht. ‘Het zijn mensen die je wel kent uit je omgeving’, zegt schrijver Rob de Graaf (70). ‘Ze zoeken naar een ander bestaan, naar spiritualiteit, die willen ontsnappen aan prestatiedrang en het snelle leven. Een vriendin van me gaat elk jaar voor heel veel geld naar een Spaans eiland om daar gemarteld te worden met weinig eten, trampolinespringen, *body center work*.’ ‘Veel mensen zijn op allerlei manieren bezig met hun grens te verkennen, een evenwichtiger mens te worden en los te komen van de spanning. Aan de ene kant heel belangrijk, aan de andere kant een luxeprobleem. Ze hebben vaak betrekkelijk weinig andere zorgen.’ De makers kozen bewust voor Bergen als locatie voor het fictieve

euritmie-resort: ‘Daar wonen veel kunstenaars, en waait een chique wind. Cursusleider Hedwig is heel oprecht in haar wens om het goede te doen, maar heeft ook een bedrijf. Er worden geen bedragen genoemd, maar het is duidelijk dat de deelnemers flink hebben betaald om er te zijn.’ De Graaf en regisseur Roy Peters hebben allebei geen antroposofische achtergrond, dus werden ze ‘toeristen’ in de eurutmie-wereld. ‘We kenden het beeld wel van de antroposofie, de Zwitserse Alpen, hogere standen, gezond eten, pastelkleuren. We stuitten op een filmpje van een eurtimische dans met vier vrouwen in ijle jurken. Het is heel seksloos. Dans heeft vaak met aantrekking te maken, dit was meer langs elkaar heen bewegen. Dat fascineerde ons. Roy is mime-speler, en was geïnteresseerd in de bewegingstaal.’ Het moest dan niet te makkelijke satire worden. ‘Je kan makkelijk in de val trappen door te denken: dat zijn allemaal vrouwen in soepjurken die heen en weer springen. Dat is te makkelijk, en ook niet grappig. Zo kwamen we bij Chantal terecht.’ Eurtimiedocent Chantal Heijdeman ging een week met de acteurs aan de slag. ‘Die waren heel open en respectvol’, vertelt ze. ‘Het is wel een satirisch stuk natuurlijk, en daar hebben we wel gesprekken over gehad. Ik vind het heel belangrijk om jezelf te kunnen relativeren, maar het moet geen goedkoop amusement worden. Eurtimie is supermakkelijk om belachelijk te maken, natuurlijk. Maar waarom dan geen yoga?’ Eurtimie is ‘een bewegingskunst, een vorm van dans’, legt ze uit. ‘Je knoopt het aan taal en muziek, en met die bronnen maak je je ontvankelijk voor de kracht in taal. In de opleiding leer je dat taalklanken een ervaring kunnen worden, waarmee je als kunstenaar verder kan. Soms wordt er iets voorgelezen, met een verteller, of soms een musicus. Je kan ook tot een meer expressieve vorm komen, waarbij je de beweging in stilte doet.’ Ze vindt dat de regisseur goed heeft gekeken. ‘Hij heeft zelf meegedaan, het gefilmd en helemaal geïntegreerd. Het roept een heel

‘Je kan makkelijk in de val trappen door te denken: het zijn vrouwen in soepjurken die heen en weer springen’

‘Slechts een derde haalt het einde’

DOOR PIM BAKX
FOTO MARC DE HAAN

Hoe ziet jouw werk eruit?

‘Een groot deel van mijn baan is achter een scherm zitten en kijken naar mensen die onze escaperoom “Rembrandts geheime atelier” spelen, maar het is leuker dan je nu denkt. Een kwartier voordat de groep binnenkomt, kijk ik of alles werkt. Dan ontvang ik ze en vertel het verhaal.’

En je zit op een mooie locatie.

‘Het Kruithuisje zoals deze toren heet, is gebouwd net voor de Tachtigjarige Oorlog en was toen erg belangrijk als wachttorens van de allereerste stadsmuur. Wat het vooral interessant maakt, is dat er een groot gat zit in de geschiedenis.

‘Zo zijn natuurlijk heel veel theorieën ontstaan. Iedereen vertelt het verhaal op zijn eigen manier, maar ik ben een geschiedenisstudent en leg dus graag de focus op het historische aspect. Er zijn heel veel mythes rondom deze toren. Dat geeft geweldige mogelijkheden voor verhalen. Er is onderzoek naar geweest, maar veel blijft onduidelijk. Dat maakt het juist leuk. Als mensen willen weten wat die theorieën zijn, dan moeten ze gewoon een keer langskomen.’

Wat vind je de leukste groepen?

‘Vriendengroepen die heel comfortabel met elkaar zijn en gaan grappen en gek doen. Dan kijkt iemand op eens

in de camera en denkt: “Oh shit, iemand kijkt mee terwijl we hier als totale idioten door de kamer rennen.” Ik vind dat juist fijn, want dat betekent dat ze het leuk hebben.’

Gaat het nooit verkeerd?

‘Tenzij deelnemers echt iets slopen, hoeft ik niet in te grijpen. In een escaperoom wil je zo graag alles oplossen dat je soms verkeerde conclusies trekt. Sommigen denken dan: ik moet gewoon iets harder duwen, want mijn vermoeden moet wel goed zijn. Dan gaat het verkeerd. Maar veel wijst zichzelf. Het voornaamste wat wij doen, is hints geven. Een groot deel van de baan is *people skills*: aanvullen wat mensen nodig hebben wanneer het nodig is. Mensen die vaker escaperooms doen, geven minder om de mooie geschiedenis maar willen gewoon keihard puzzelen.’

Heb je - zonder spoilers - een tip?

‘Trek alles open zodra je die kamer binnenkomt. Ga overal aanzitten, probeer alles, haal de boeken uit de kast, trek alle laatjes open, kijk of ergens iets in zit. Kijk goed om je heen en controleer of je alles hebt gehad voordat je verder gaat. Onze eigenaren hebben nog een rondrijdende escaperoom: de Mobiele Verwarring. Die rijdt langs verschillende verpleeg- en ziekenhuizen om de mensen die daar werken te laten ervaren hoe het voelt om dementie te hebben.’

Heb je leuke bazen?

‘Je hebt van die studentenbanen waarvoor wordt geadverteerd met “We zijn een hecht team” en dan haat iedereen elkaar. Voor deze baan is niet zo geadverteerd, maar het team is gewoon echt heel leuk.

‘Net na je sollicitatie mag je de escaperoom zelf doen, om te snappen wat de bezoeker ervaart. Hij is redelijk moeilijk: slechts 33 procent haalt het. Ik heb hem gehaald destijds. Maar de nieuwe mensen die ‘m dit jaar deden, hadden een snellere tijd, dus ik ben lichtelijk jaloeus.’

COLUMN | OMAR GHALY

Ik weet de ideale klierzone voor klimaatactivisten

Van Gogh, Monet, Vermeer. Dit zijn niet de summere aantekeningen van een eerstejaars student kunstgeschiedenis die allang de hoop op een bsa heeft laten varen. Dit is een lijstje van schilders wier werken besmeurd zijn door de klimaatkliederders van Just Stop Oil, paladijnen van de groene vooruitgang, hoeders van onze planeet en het laatste bastion in de strijd tegen Big Oil, Big Finance en nog zo een paar sectoren waar je Big voor kunt zetten.

Veel is al gezegd over de vraag hoe effectief het is om een requiem van Verdi te verstoren of met soep in een museum te gaan gooien. Het is jammer dat er zo veel over de acties wordt gezegd dat het nauwelijks meer om het onderliggende probleem gaat. Dat gesprek verschuift naar de achtergrond. Aan

de keukentafel of op het café gaat het allang niet meer over hoe we de klimatologische apocalyps kunnen afwenden. We hebben het alleen nog maar over de vraag: moet dit kunnen? Dat kan beter.

Gelukkig heb ik voor onze onverbeterlijke wereldverbeteraars een oplossing bedacht. Op het Lipsius hebben wij de zogenoemde Kunstgang. Voordat ik mijn diepgravende research voor dit artikel deed, wist ik niet hoezeer deze Kunstgang is geïnstitutionaliseerd. Het gaat om een onafhankelijk comité dat is voortgekomen uit de L.K.V., de studievereniging voor kunsthistorici. Zet een groepje Nederlanders bij elkaar en ze organiseren zich in semi-officiële gremia en beginnen met vergaderen.

Het idee van de Kunstgang is om het Lipsius, zelf al geen toonbeeld van goede smaak en fijngevoeligheid, op te fleuren met werken van studenten van de kunstacademie. Dat klinkt allemaal leuk en aardig,

maar net als zovele initiatieven aan deze universiteit valt de uitvoering tegen. De creaties en scheppingen die de gang van onze faculteit geesteswetenschappen sieren zijn bijna allemaal oerlelijk. Exemplarisch was de tentoonstelling *The Ugly: Politics and Aesthetics of Taste* – een

heel pompeuze naam voor een serie foto's waar iedereen het liefst zo snel mogelijk langsloopt. Op de website van de Koninklijke Academie voor Beeldende Kunsten staat tekst en uitleg over het project. *‘This exhibition examines why the ugly has been continuously represented, appreciated, and preserved across the globe. To do this, it delves deep into the ugly through its common global manifestations, such as: kitsch, pornography, abjection, profanation.’* Hoewel het alweer anderhalf jaar geleden is, kan ik me nog levendig een foto herinneren met, naar wat ik aannam, een gebruikt condoom op de achtergrond.

Ik denk dat er weinig mensen zijn die er bezwaar tegen hebben als we de Kunstgang een dubbele functie geven, naast een tentoonstellingsruimte kan het ook dienstdoen als klierzone voor klimaatactivisten. De universiteit kan dan wat secondelijm en soepotten aanleveren. Onze Leiden University Green Office kan er een event van maken om aandacht te vragen voor duurzaamheid en Mare kan er dan een mooi stukje over schrijven. Bijkomend voordeel voor de kunstenaars wier werk beklad zal worden: ze komen als vanzelf in het rijtje van Van Gogh, Monet, Vermeer.

OMAR GHALY is student Egyptologie

‘De Kunstgang is al geen toonbeeld van goede smaak en fijngevoeligheid’